

1577 Skipsbygging i Stjørdal

Lokalhistoriker Ivar Værnesbranden mener det foregikk skipsbygging inne på Værnes sin grunn, dette med utgangspunkt i Stor-Kirsitallmenningen. Dette er vel tvilsomt. Båtbygging har nok funnet sted, men skipsbygging foregikk trolig i sin helhet på Holmen i Stjørdal. I et brev til lensherren datert 23. desember i 1577 skriver kongen at han har erfart at det er lite sjøfolk i Trøndelag, så han vil sende oppover mannskap. - I februar samme år hadde bøndene i Gauldal, Orkdal og Stjørdalen fått befaling om å levere tjære til skipa, og bøndene i Stjørdalen og Innherrad fikk ordre om å levere proviant til skipsbyggeren og mannskapet. Hver legd skulle levere 2 slaktenaut, 10 sauer, 2 ½ våg ost, 10 våg mjøl og 10 våg malt. Men det gikk ikke så fort som planlagt. I desember 1579 gikk det ut en serie brev om skipsbyggingen i Stjørdal. Kongens skipsbyggere sønnafjells skulle ta ut ytterligere 60 gode skipstømmermenn og sende de nordover til våren. Men skipet ble heller ikke ferdig det året. I 1582 kommer nye brev. Da kalles skipet for en «Fyrbase» (et artilleriskip), og det sendes dette året oppover 130 matroser som skulle ta skipet til København. Bøndene skulle hugge mastetrær og annet tømmer og laste skipet fullt. Utpå høsten 1582 dro skipet av sted, men kom ikke lengere enn til Møre da høststormene satte inn og skipet måtte bli der vinteren over. Skipet forsvinner så ut av historien.

I et brev fra 1591 er et skip nevnt. Det står i Stjørdalen. Det tyder på at det ikke er sjøsatt, men står på beddingen. Det skal være *”meget fordervelig og uduelig”*. En hollender har visstnok bydd 100 daler for det, og kongen sier at det skal selges for den summen. Pengene skulle gå til forskjellig arbeid på domkirkegården. Men hollenderen ville ikke vedstå seg kjøpet. Dette kan ikke være det skipet det var snakk om i avsnittet ovenfor. Det skulle tyde på at Holmen har blitt brukt i flere år som skipsverft for orlogsskip. Det er svært nærliggende å tro at Holmen ble brukt fordi enkelte av skipreidene hadde sine skip der i eldre tider. Det som gjør at en kan stille spørsmål om realiteten bak alt dette, er at det ikke finnes muntlige tradisjonsfortellinger tilknyttet skipsbygging i vårt dalføre, - ei heller finnes det synlige rester i terrenget. Spesielt førstnevnte forhold innbyr til en viss skepsis, da troverdige begivenheter har en tendens til å overleve på folkemunne.

I 1591 kom det som ble kalt «*storsvartåret*». Det skulle da ha vært så dårlige tider i Trøndelag at det røk kun fra 4 skorsteiner mellom Dovre og Trondheim.

1592 Værnes bosted for fogden (futen/fauten) frem til 1669

I 1592 ble Værnes sete for fogden Selv om vedkommende hadde tittelen «*Fogden i Stjørdal*» bestod fogderiet av Stjørdal, Verdal og Selbu. I utgangspunktet ingen populær stilling. Fogden stod under lensherren som hadde sitt sete i Trondheim. Fogden var vanligvis en danske. Det i seg selv gjorde ikke forholdet til bygdafolket lettere. Til å begynne med hadde han mange ulike oppgaver, blant annet var han datidens politi som foretok etterforskning, avhør og deretter tok hand om synderen. Han stod for all bygsling vedrørende de gårdene krona (kongen) eide. Tittelen ble etterhvert belastende og ordet såpass negativt at det mest fremstod som et rent skjellsord. Denne «*flåeren*» ble forløperen til dagens skatteoppkrevere, nemlig ligningsvesenet. Stillingen på den tiden var lite kontrollerbar, og fristelsen kunne for mang en fut bli for stor til egenvinning. Av de 13 futene som hadde stillingen mellom 1688 og 1834 ble hele 8 suspendert grunnet uredelighet. Flere av futene, spesielt på 1600-tallet var svært rike. De eide en rekke gårder og sagbruk. Hvordan de fikk tak i alt dette skriver historien lite om. Et fellestrekk hos mange av disse var en form for frivillig «*avlat*» ovenfor

bygda, gjerne gjennom kirka. Om dette var for å lette egen samvittighet eller gjøre seg selv udødelig, kan sikkert diskuteres, men mye tyder på det siste når vi ser hvilke gaver de skjenket bygda. - Flere av de såkalte «bondereisningene» i dansketiden begynte ofte med at bøndene slo i hjel futen. I Setesdal samlet bøndene seg på 1500-tallet til opprør mot futen. Programmet var klart: Først skulle de slå i hjel sin egen fut og deretter «gå all verden over og slå i hjel alle fauter».

